

דף סיכום בחינה**מזהה בחינה: 001000267057 מזהה סטודנט: 282439****שם קורס: ספרות השות**

מספר שאלה	ניקוד מירבי	ציון
1	25.00	25.00
2	25.00	
3	25.00	25.00
4	25.00	23.00
5	25.00	25.00

ציון בחינה סופי : 98.00**הבחינה הבדוקה בעמודים הבאים**

ספרות השו"ת

משפט עברי - קורס בחירה 99-570-01

שנה"ל תשפ"ג 2022-23 סמסטר א

מועד א

ד"ר לוי יצחק קופר

הנחיות כלליות

הנמשך הבחינה: שעה וחצי (1:30).

ספרים סגורים

בחרו ארבעה נושאים (מתוך חמישה), וכתבו עליהם, תוך ציון דוגמאות מתאימות, לאור הנלמד בקורס.

מגבלה: 300 מילים לכל נושא.

כל תשובה: 25 נקודות, סה"כ 100 נקודות.

יש לכתוב בצורה **בהירה** ותמציתית, תוך הפגנת **ידע** ו**הבנה** של החומר הנלמד בקורס.

יש לציין דוגמאות של פוסקים ו/או סוגיות שעלו בשיעורים.

תוספת של מידע שלא נלמד בשיעורים – לא תוסיף, אך תגרע מהמקום המוקדש לתשובה עניינית.

תקופת הגאונים חלה **מהמאה ה-6 ועד אמצע המאה ש-11**. יש כמה מאפיינים של שו"ת מהתקופה הזאת.

יחס לתלמוד: הגאונים ראו את עצמם **כממשיכים את העבודה של החכמים מתקופת המשנה**. הם היו גרים באותו אזורים וחשבו שהם יכולים לפרש דברים שלא מובנים בקשר למשנה. באגרת מפרוסם שתורגם להרבה שפות, כולל לטינית (כנראה זה עניין גם נוצרים), אנחנו רואים **הסבר של סדר המשנה** והחשיבות שלו. רואים גם שהם **מפרשים מילים או מונחים** של התלמוד שקשים להבין, כמו **'גונדלית' ו'אספרגוס'**.

הגאונים היו **מוכנים גם לפעול בניגוד למסקנות של התלמוד**, למרות שהם ראו את התלמוד כמקור המרכזי. דוגמא לכך זה ההחלטה של רבא ואב"י לשנות את היגשה של סדר הבדלה כאשר יום טוב מתחיל במוצאי שבת. זה מדגים את הרעיון **שתקדים במשפט עברי הוא לא מחייב אלא מנחה**.

בתקופת הגאונים אנחנו רואים שה**מרכז הרוחני של העם היהודי יכולה תהשתנות בכמה דורות** (דוגמא עם הרי"ף ורמב"ם). הפריפריה היא לא תמיד הפריפריה, אלא יכולה להפוך למרכז הרוחני. זה מראה ששו"ת הם לא רק העברה של מידע אלא גם **דמוקרטיזציה של המידע**.

דברי ברכה: רואים שפעמים רבים הגאונים פתחו את דיבריהם עם ברכות לשואל. זה מראה שיש **קשר כלכלי בין הפרפריה למרכז** וצריך לזכור את זה בזמן כתיבת התשובה. לדוג', כאשר עונים לשואל שהוא לא יכול להשתמש בכלי יקר שקנה בגלל שאי אפשר להכשיר אותו - כדאי שזה יהיה מלווה עם דברי ברכה כדי שהוא ירצה להמשיך את הקשר הפיננסי למרות שלא אוהב את התשובה.

אנחנו רואים גם **שימוש של שמות דמויים** בתוך השו"ת. יש יותר חשיבות לעניין ההלכתי של השאלה ולא הזהות של השואלים. זה מאפיין של ספרות השו"ת (יש חריג בכך שבספרות של השואה מדגישים את השמות של הדמויות).

בתקופת הגאונים הייתה גם תופעה שהיו מבקשים **תמיכה מחכמים אחרים לתשובה**, והם וכלו לסרב או להסכים לדעה. למרות שבמהלך השנים הגישה הזאת לא הייתה כ"כ בשימוש אנחנו רואים בזמן האחרון חזרה לשיטה הקבוצתית הזאת.

25
(1)

חסרה התייחסות לתקופה כמעצבת תבניות המשפט היהודי, קהילה יהודית-משפטית גלובלית.

יש אתגרים כלליים בקשר להכנסת נשים לתהליכים הלכתיים. אנחנו רואים חילוקי דעות על איך לשנות את המצב הקיים או האם זה רצוי בכלל שנשים יהיו בתפקידים ציבוריים כפוסקות. התופעה של נשים כמשיבות היא תופעה שמאוד מודרנית. **עד 2014 ראינו את תפקיד נשים בספרות השו"ת כממנות או כמקור להשראה של שו"ת (לדוג' חוות יאיר), אבל לא ראינו מקרים שנשים בעצמם עונים לשאלות.** ב-2014 פורסם הספר של **מלכה פיוטרקובסקי, מהלכה בדרכה**, בו היא מציגה את עצמה כמשיבה. **פיוטרקובסקי נקראת בתואר 'אשת הלכה'** - זה אזכור של מונח של 'איש הלכה' של הרב סולובייצ'יק, וגם מדגים אחד מהאתגרים של נשים כמשיבות - שאלת התיאור.

מהלכה בדרכה **קבל ביקורת**, לדוג' מיועל קטן, שביקר את הנסיון של פיוטרקובסקי ליישם את ההכלה למצבים מודרניים. למרות הביקורת, זה באמת התפקיד של המשיב. פה יש אתגר שלא קשור למגדר - **כל משיב חדש חייב להחליט האם הוא/היא רוצה "to play it safe" או שרוצים להוציא חידושים.**

הספר הבא של נשים כמשיבות, **מה בקשתך אסתר ותעש**, הוצאה באותה שנה ממדרשת לינדנבאום. פה הנשים **נקראות בשם 'מורות הלכה'**. לאחר מכן **מדרשת נשמת פרסמה ספר של שו"ת של נשים** בו הן **נקראות 'יועצות הלכה'**. באירוע שנערכה מתי שהספר יצא לאור היו הרבה **נאומים מגברים**, אפילו שהספר היה העבודה של נשים. אפשר לראות את זה כסטירה אבל גם **כאסטרטגיה לתת לספר מעמד יותר רשמי**. אנחנו מבינים שאפילו שהיועצות יכולות להתייעץ עם רבנים על התשובות שלהם, בפעול הן עשו את זה רק במקרים יותר מסובכים ובאמת פועלות לבד פחות או יותר כפוסקות. יש **שאלה בקשר לתפקיד של גברים בתהליך המתקדם של נשים כמשיבות והאם צריכים את התמיכה שלהם**. אנחנו יודעים **שכלל הזיהוי במ"ע הוא ניזל ותלוי בקבלת הגורם על ידי הציבור ולכן זאת שאלה חשובה.**

יש שאלות שיצתרכו עיון וניטוח בעתיד כי יש לנו רק 3 ספרים של שמיבות בינתיים. למשל, האם יש השפעה מגדרית על השיטה השיפוטית של נשים וגברים ומה ההבדלים ביניהם?

25

(3)

שלב א: השאלות

השאלות בדר"כ מנוסחים ע"י שואל, שבדר"כ גבר, ונשלחים לנשאל. השואל הוא קובע את הסדר יום ההלכתי ומתניע את התהליך. השואל הוא יכול לשלוח מן "כתב טענה" לנשאל בו הוא מסביר מה הוא חושב שהתשובה צריכה להיות.

המשיב מנסח תשובה ומחזיר אותה לשואל, בדר"כ בכתב כדי שאפשר לעקוב אחריה. המשיב יכול גם להתעלם מהשאלה, לדוג' אם היא קשורה להתנהגות שאסורה מלכתחילה. המשיב יכול לבחור לפרסם את התשובה או לשמור את זה כפרטי.

לא צריך שהשואל ונשאל יהיו אנשים נפרדים - יש גם מן 'שאלות מהונדסות' שהמשיב יכול לכתוב בלי שמישהו שאל אותו. הוא יכול לכתוב 'נשאלתי' אפילו שלא כך.

שלב ב: איסוף למען הדפסה

השו"ת נאספות למען הדפסה כספר. בדר"כ זה נעשה מצד המשיה והרבה יותר קל ככה. זה יותר קל באופן כללי בעידן הדיגיטלי.

חסר פירוט על איסוף הפריטים הבודדים - משיב שומר עותק או תשובות

נוספות לאחר זמן מידי השואלים

שלב ג: התקנה לדפוס

זה כולל הרבה תת-שלבים. יש את עריכת הקובץ עצמו. זה כולל תיקון טעויות, בין אם הם שגיאות כתיב או סטירות במקורות. יש סמנורה במקרה שיש מידע אישי שלא מיועד לפרסום. יש מימון, שכולל הדקשות ומנויים מראש. יש גם הדפסה וכריכה של הספר, ויצירת המטא-דאטה שצריך בשביל הקיטלוג שלו.

אפשר גם להכניס תוכן לספר שהוא לא שו"ת קלאסיות, בין אם לנפח את הספר ואם לא. נגיד שהכותב רוצה לפרסם מאמר שהופיע במקום אחר ולעשות אותו יותר נגיש. יש גם פוסקים שכוללים את הפסקי דין שלהם עם השו"ת כמו הרב עובדיה. יכול להיות שהמשיב חושב שאם הוא מוציא ספר חידושים זה לא יהיה פופולרי כמו הספר שו"ת ולכן רוצה להכניס תוכן אחר להגדיל את הצב שזה ימצא קהל.

שלב ד: פרסום

בשלב הזה הספר הוא נגיש לציבור. על פי החוק בישראל חייבים להפקיד 2 עותקים של הספר בספרייה הלאומית, ולשמור עותקים בצד בשביל ספריות. שולחים את הספר לאלה שקנו מנויים מראש.

23

(4)

פרטקסט הוא מונח של המלומד **Gerard Genette** שמדגיר את כל מה שלא התוכן של הספר אבל משפיע על חויית הקריאה. בתוך פרטקסט יש שני קטגוריות. הראשון הוא **peritext**, כל מה שנמצא בתוך הספר. זה כולל הכותר, ציור השער, המלצות על הספר, דגל בית הדפוס וכו'. השני הוא **epitext**, מה שנמצא מחוץ לספר. לדוג', רעיונות עם המחבר, פרסומות, פשקווילים, מאמרים ובקורת שנכתבים על הספר, אפילו מיקום הפיזי של הספר בתוך ספריות וחנויות ספרים.

לפי ג'נט הפרטקסט לא רק משפיע על קראית הספר אלא הוא אפילו **מנחה את חויית הקורא** ואת הציפיות שלו. למדנו שבהרבה מובנים השואל בספרות השו"ת הוא השואל - הוא זה שמתניע את התהליך וקובע את הסדר יום ההלכתי. למרות זאת, **אין לשואל בלעדיות על התהליך**. כאשר אנחנו מסתכלים על הפרטקסט אנחנו מבינים **שיש הרבה גורמים שמשפיעים על הספר ויש משא ומתן ביניהם ביצירת הפרטקסט**. למשל, הבית דפוס רוצה למכור עותקים אז באים לכותב ושואלים אותו מאיפה כדאי לקבל המלצות. ההמלצות שמופעות משפיעים על הקורא הפונטציאל שניגש אל הספר.

ראינו גם מקרה בו הפרטקסט **יכול להביא לרושם שספר הוא ספר שו"ת** אפילו שאולי הוא לא נופל לתוך הקטגוריה הזאת. **בספר של ר' רבינוויץ**, הרבה מהפרטקסט והמטא-דאטה הוא מביא אותנו להנחה שזה ספר שו"ת. כלומר, אם אני מוצא את הספר איפה שהסיפרי שו"ת נמצאים בספרייה והוא כמו ספר שו"ת, אני מצפה שזה יהיה גם ספר שו"ת. אבל שאנחנו פותחים את הספר עצמו וקוראים את התוכן, אנחנו מבינים שיש מעט מאוד מהתוכן שאפשר להגדיר כשו"ת. למשל, יש חלק משמעותי של הספר שמקודש לחושן משפט, אפילו שבאותה תקופה זה לא היה רלוונטי למשפט עברי. זה בגלל שהספר הוא יותר שילוב של מכתבי תורה ופלפול תלמודי, ופחות שו"ת קלאסיות.

25

(5)